

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ БІЛІМ ЖӘНЕ ҒЫЛЫМ МИНИСТРЛІГІ
Л.Н. ГУМИЛЕВ АТЫНДАҒЫ ЕУРАЗИЯ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ

Студенттер мен жас ғалымдардың
«ҒЫЛЫМ ЖӘНЕ БІЛІМ - 2014» атты
IX халықаралық ғылыми конференциясы

IX Международная научная конференция
студентов и молодых ученых
«НАУКА И ОБРАЗОВАНИЕ - 2014»

The IX International Scientific Conference for
students and young scholars
«SCIENCE AND EDUCATION-2014»

2014 жыл 11 сәуір
11 апреля 2014 года
April 11, 2014

**ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ БІЛІМ ЖӘНЕ ҒЫЛЫМ МИНИСТРЛІГІ
Л.Н. ГУМИЛЕВ АТЫНДАҒЫ ЕУРАЗИЯ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ**

**Студенттер мен жас ғалымдардың
«Ғылым және білім - 2014»
атты IX Халықаралық ғылыми конференциясының
БАЯНДАМАЛАР ЖИНАҒЫ**

**СБОРНИК МАТЕРИАЛОВ
IX Международной научной конференции
студентов и молодых ученых
«Наука и образование - 2014»**

**PROCEEDINGS
of the IX International Scientific Conference
for students and young scholars
«Science and education - 2014»**

2014 жыл 11 сәуір

Астана

УДК 001(063)
ББК 72
Ғ 96

Ғ 96

«Ғылым және білім – 2014» атты студенттер мен жас ғалымдардың IX Халықаралық ғылыми конференциясы = IX Международная научная конференция студентов и молодых ученых «Наука и образование - 2014» = The IX International Scientific Conference for students and young scholars «Science and education - 2014».
– Астана: <http://www.eni.kz/ru/nauka/nauka-i-obrazovanie/>, 2014. – 5831 стр.
(қазақша, орысша, ағылшынша).

ISBN 978-9965-31-610-4

Жинаққа студенттердің, магистранттардың, докторанттардың және жас ғалымдардың жаратылыстану-техникалық және гуманитарлық ғылымдардың өзекті мәселелері бойынша баяндамалары енгізілген.

The proceedings are the papers of students, undergraduates, doctoral students and young researchers on topical issues of natural and technical sciences and humanities.

В сборник вошли доклады студентов, магистрантов, докторантов и молодых ученых по актуальным вопросам естественно-технических и гуманитарных наук.

УДК 001(063)
ББК 72

ISBN 978-9965-31-610-4

©Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық
университеті, 2014

1991 жылы Қазақстанның тәуелсіздігін таныды. Көптеген халықаралық ұйымдардың, оның ішінде Еуропа Кеңесінің жұмысына қатысып келеді.

Қолданылған дереккөздер тізімі

1. Вачнадзе Г.Н. «Восточная Европа и СНГ экономические связи в 2000 году»
2. Административная юстиция в новых европейских демократиях практическое исследование в сфере административного права и процесса в Болгарии, Эстонии, Венгрии, Польша и Украине. Киев, 1999
3. Schanda B Legislation on Charch State Relations in Hungary. Budapest , 2002

УДК:[32:327](520)

ЖАПОНДЫҚ ДАМУ МОДЕЛІ : НЕГІЗГІ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ МЕН БАСЫМДЫЛЫҚТАРЫ

Бексұлтанова Динара Бақытжанқызы

dinara.beksultanova@bk.ru

Л.Н.Гумилев атындағы ЕҰУ, Аймақтану мамандығының студенті

Астана, Қазақстан

Ғылыми жетекшісі – Қ.Ғ.Даркенов

XIX –XX ғасырлар тоғысында Жапония монополиялық капитализм жолына түсіп, елді империалистік державаға айналдыру үрдісі жоғары қарқынмен жүріп жатты. Елдің жаппай әскериленуі және қоғамдық орта мен өмірдің әр саласында феодалдық қатынастардың сақталуы жапондық империализмге әскери-феодалдық сипат алуына алғышарт жасаған еді, алайда соғыстан кейін Жапония құлдыраған экономикаға ие болып қалды. Мемлекет иеліктерінің 44%-нан айрылып, 1937жылға қарағанда жалпы импортының 23,8%-ке төмендеді. Соғыс аяқталғанда дейін Жапонияның қарамағында күріш, қант құрағы, жүгері тұқымдастар, алтын, темір рудасы, тас көмірге бай территорияға иелік еткен еді. 1937 жылы жапон иеліктері және оккупацияланған солтүстік Қытай жерлері Жапония экспортының 59,3% , импортының 41,7% құраған болатын [1,50б.].

Соғыстан кейінгі алты жыл ішінде кейін жапон экономикасының дамуы мен өркендеуіне іргетас болған бірнеше жүйелі өзгерістер, оның ішінде ең бастысы экономиканы модернизациялау жүзеге асырылды. 1946 жылғы ақша реформасы (сәтсіз аяқталды), 1946-1947 жылдардағы экономиканы дағдарыстан шығару бағдарламасы, 1947-1949 жылдардағы еңбек қатынасы және жерге иелік ету формалары реформасы, 1947-1949 жылдардағы экономиканы демонополизациялау саясаты, 1949-1950 жылдардағы әскери өндірістерді конверсиялау, бюджет реформасы, ақша қатынастары мен валюталық курсты тұрақтандыру, салық саясаты, т.б., реформалар жүргізілді [2,152б.].

Алғашқы болып 1945 жылы жапон концерндерін (дзайбацу) ликвидациялау заңы шықты. Аталмыш заң арқылы басты холдинг-компаниялар таратылып, олардың қызметі банкке жүктелді. Компаниялар Германиядағы секілді «ұсақталынып», бірнеше топтарға бөлініп кетті.

Келесі реформа 1947-1949 жылдары - аграрлық салада жүргізілді. Реформаның басты маңызы мен мақсаты – жер иеленушілердің жерлерін еріксіз түрде мемлекетке өткізу болды. Егер жер иесі ауылды жерде тұрса - 3 га жері өзіне қалдырылып, өз жерлерінде тұрмаса – толығымен мемлекет қарамағына алынды. Жерлер ақшаға сатылғанымен, инфляция әсерінен жалпы сомасы өз бағасынан 5-7 % төменге сатылып алынды. Жер иелерінен сатылып алынған жерлерді мемлекет бұрын жалға алып келген қарапайым жұмысшы-халыққа 24 жылға дейінгі уақытқа төлеуге болатындай етіп сатты. Нәтижесінде ірі жер иелену жойылып, жалға алушылар жер иелеріне айналды. Жерді басқа да жалға алушылар үшін жалға алу бағасы екі есе төмендеді [2,158б.].

Бастапқыда жер реформасын қабылдауда екі жоба: кеңестік және англо-американдық жобалар қарастырылған болатын. Нәтижесінде англо-американдық жоба алынып, Жапондық үкімет Макадур әкімшілігімен тығыз қарым – қатынас жасай отырып, «жер реформасы жөніндегі Ереже» заңды құжатын қабылдады.

Аталмыш реформа ауылшаруашылық өндірісінің өсімін көтерді. 1946-1970 жылдар аралығында өнім өндіру екі еседен артық өсті. Осыған дейінгі жағдайда жұмысшылардың өнімдері помещиктердің қолданысына беріліп отырса, ендігі кезекте артық ақша мен өнім шаруашылықта қалып, өндіріске енгізілетін болды. Ауылшаруашылық өнімдері мен қатар техникалық бағыты да өзгеріп, дәрежесі жоғарылай бастады. Мысалға, шағын өндірісте «шағын механикаландыру» жүріп жатты, «қол» тракторлары, шағын электромоторлар, т.б., пайда бола бастады.

Волгин Н.А. өз еңбегінде келтіргендей, инвестицияның басты бөлігі (мемлекет қаражаты мен қарызға алынған капитал) өнімді өңдеу саласына жұмылдырылды. Басты назар экспортқа шығарылатын өнімді өңдеуге аударылды. Әлемдік нарықтағы қатаң бәсекелестікті есептегенде, жапондық өнім барлық параметрлер бойынша әлемдік стандартқа сай, бағасы мен сапасы, қызмет көрсетуі жағынан жоғары тұруға тиіс болды. Сонымен қатар, шикізатқа тәуелділік – өндірісті дамытудағы энергоресурсты пайдалану мәселесі күн тәртібінде бірінші орынға қойылды [2,160б.].

Волгин Н.А. қарастыруы бойынша, жапондық даму үлгісінің алғышарттары төмендегідей:

1. Жапонияда XVIIIғ – XIXғ. басына дейін қоғамның әлеуметтік-экономикалық реформациялану процесі жүрді. Аталған процесс барысында елде бұрынғы шаруалар қызметі жойылып, жаңадан мануфактураның дамуы, өндірістің орталықтандырылуы іске асты. Ғалымдардың сараптауы бойынша Жапония аталған уақытта батысеуропалық елдерден негізінен технологиялық, деңгейлік даму жағынан артта қалып келгендіктен, еуропалық ұйымдастырушылық базаны еркін меңгеріп және сол арқылы өзінің әлеуметтік-экономикалық дамуын жеделдете білді.

2. Жапон қоғамындағы дағдарыстық жағдайлардың шешіле бастауы, жаппай өзгеріс ену процесі 1867 жылғы Мейдзи реформаларының орын алуымен басталған болатын. Аталған реформа жапондық капитализмнің дамуына жол ашқан буржуазиялық, саяси революцияның алғашқы типі ретінде саналады.

3. Революциядан кейін билік – император арқылы көрінетін сакральді билік жүйесі ретінде қалыптасты. Аталмыш билік - ортақ күш пен өзгеріске деген ұмтылыс, халық пен биліктің етене сіңісуі секілді қызмет атқаратын маңызды механизмге айналды. Осындай қолайлы шарттарда мемлекет – әлеуметтік-экономикалық өзгерістердің, модернизацияланудың басты инициаторы болып табылды. Барлық кәсіпкерлік пен өндірістік билік – мемлекеттік саналып, билік атынан жарияланды. Сәйкесінше, халық сенімі бекіп, жалпы масса мемлекет болашағы үшін жұмыла еңбек ете бастады. Қарапайым халық пен жұмысшы-кәсіпкерлер массасы арасында бағыну мен конформизм рухы терең бекіп, индивидуализм өте төмен дәрежеде дамыды.

4. Батыс мемлекеттерінің технико-экономикалық жетістіктерімен бейнеленетін «даму үлгісін» терең әрі нақты көрегендікпен талдау арқылы өзіндік реформаторлық жолды құрылымдау. Нәтижесінде «Батыстың техникасы – шығыстың санасы» идеялары пайда болды.

5. Ұлттық егемендікті жоғалту қаупінен арылу. Аталмыш мақсатта ұлттық престижді жаңарту мен тереңдету саясатын жүргізу, сол арқылы дамыған Батыс державаларымен бір қатардан көріну.

6. Ұлттық нақыштарын сақтап қалуы Жапонияны басқа шығыстық елдерлегідей колониальді синтезге түсіп кетудан аман алып қалды. Сонымен қатар, елдің эволюциялық түрде жаңаруына жол ашты.

7. «Күріштік мәдениет» пен конфуциандық қағидат арқылы тәрбиеленген, тәртіпке бас иетін, еңбекшіл халық – реформалардың тереңдей енуі, мемлекетті тұрақты дамуының басты фундаменті болды.

8. Елдің территориясының шағындығы мен аралдық орналасуы - ашық экономиканың дамуына және инновациялардың тереңдей енуіне қолайлы алғышарт болды.

9. Шетел мәдениет, шетелдік тәжірибемен етене алмасу процесінде ұлттық дәрежеде шыдамды қарым-қатынас таныту.

10. Модернизациялануды ішкі резервтер мен шетел капиталы, контрибуция есебінен қаржыландыру саясаты [2,96б.].

Ендігі кезекте «жапондық ғажайып» феноменінің алғышарттары мен пайда болу себептерін қарастырып көрелік. Елде табиғи ресурстардың болмауы, ел экономикасын сыртқы экономикалық тәуелділікке алып келді. Осындай жағдайларға қарамастан жапон экономикасы қазіргі кезде де әлемдік аренада өзінің позициясын күшейтіп келеді. Қазіргі кезде Жапония экономикалық потенциалы бойынша капиталистік әлемде АҚШ-тан кейін екінші орын алады. Мемлекеттегі жан басына шаққандағы жалпы ұлттық өнім 32610 долларды құрайды [3,49б.].

Жапония шаруашылығының дамуы төрт принципке негізделеді:

10. Қатаң мемлекеттік реттеу.

11. Мықты инвестициялық және жинақтаушы қорды құру үшін экономиканың экспорттық бағытталуы.

12. Шетелдік капиталды кеңінен тарту. (ғылыми-техникалық прогресс үшін)

13. Сыртқы нарықта өнімнің сапасын жақсарту үшін және бәсекелестікке төтеп беру үшін, ірі ұлттық монополияның құрылуы.

Сонымен қатар, экономиканың жоғарғы темпі - мемлекеттің экономиканы реттеу ерекшелігімен жүзеге асқандығын айтпай кетуге болмайды. Жапонияда өндірістік фондтың үштен бірі мемлекет еншісінде, жалпы ұлттық өнімнің 20% мемлекеттің тапсырыстарды жүзеге асыруға жіберіледі. Мемлекеттік бюджет арқылы жалпы ұлттық өнімнің 30% -і өтеді. [4,241б.].

Экономикалық жоспарлау ісімен аты аталғандай «Экономикалық жоспарлау басқармасы» айналысады. Аталмыш басқармада қаржылық топтар мен корпорациялар бюджетті бағдарлауға қатысады. Парламент қаржылық бағдарламаны жоспарлауға да, құрылымдауға да қатысым ала алмайды. Елде шаруашылықты жоспарлау – шаруашылықты басқарып отырғандардың қолында болу керек деген түсінік бар. Кадрлық топтар мен корпорациялар ұсынған заң жобалары қабылданып, ол бұзылған жағдайда мемлекеттен емес, корпорациялардың өзінің атынан санкция жарияланады. Сондықтан да өз заңдарын орындату – өз мүдделері мен қызығушылықтарына сай келеді.

Жоспарлар екі бағытта жасалынады: жалпы мемлекеттік және салааралық. Жалпы мемлекеттік жоспардың басты мақсаты – белгілі мөлшерде экономиканың өсім қарқынын жоғарылату. Аталмыш мақсатта әр салаға капитал салымының мөлшері белгіленеді, оны ір сала корпорациялары жүзеге асырады. Салааралық жоспардың басты мақсаты – жапон экономикасының әлсіз тұстарын ликвидациялау, мемлекеттің көмегінсіз атқарылуы қиын салаларға капитал салу, сол арқылы өсімін арттыру болып табылады. Жалпы мемлекеттік жоспар жеке инвестициялар арқылы жүзеге асса, салааралық жоспарды мемлекет қамтамасыз етеді [5,174б.].

Бастапқы мәселе – «жапон ғажайыбы» феноменінің шығу себептерін талдай келе, төмендегі ойларды сараптауға болады. Экономиканың өсуінің астарында Жапонияда капитал салымының көбеюі мен фондтардың жұмыс атқаруына, еңбек өнімділігінің артуына әкелген саралы саясат жатыр. Осы тұста, елдің дәстүрлі ерекшеліктері мен мәдениеті, менталитеті де өзінің рөлін ойнап берді. Ондаған жылдар жүргізілген саясат пен қатар жапон ұлтының оның қабылдаудағы ерекшеліктері де елдің ауыр жылдарды бастан өткеріп, сыннан сүрінбеуіне берік алғышарт жасады. Осы тұста жапон басқару саласында дәстүрлі-мәдени аспектілерді қозғап өту заңды болар еді.

Жапондық басқару жүйесін тиімді алынған идеялар мен дәстүрлі-мәдени құндылықтардың синтезі ретінде қарастыруға болады. Яғни қарап отырсақ, жапондық басқару жүйесі ұжымдық негізіне құрылып, тұлғаға моральдық – психологиялық жағынан әсер ету нүктелерімен байланысқан деуге болады. Осы тұста жапондық басқару әдісі Еуропа мен Америка елдері қолданып отырған жүйеден не айырмашылығы бар деген сұрақ туады. Алдымен, өзінің бағыттарымен ерекшеленеді. Басты мақсат ретінде – жұмыс дәрежесін қызмет етушілердің еңбек өнімділігін арттыру арқылы көтеру алынған. Жапондық менеджмент саласының маманы Хидеки Йосихара бойынша жапондық басқару жүйесінің 6 ерекшелігі қалыптасқан:

1. *Сенімді орта мен ұзақ мерзімді жұмыс кепілі.* Өз кезегінде еңбек ресурстарының тұрақтылығы әкеледі. Тұрақтылық жұмыс атқарушыға стимул ретінде қызмет етеді, топ ішінде тепе - теңдік пен ортақ мүдделілікті қалыптастырады (өмірлік қызмет).
2. *Ортақ құндылықтар мен ашықтық.* Басқарудың барлық деңгейлеріндегі қызметкерлері ортақ ақпаратпен қамтылып, фирма жайындағы барлық мәліметтер мен өзгерістерден хабардар болып отырса, аталмыш атмосфера ортақ жауапкершілік пен бірлік, құндылықтарды қалыптастырады. Өз кезегінде фирманың қызметінің өнімділігі артады.
3. *Ақпаратқа негізделген басқару.* Ақпараттар жинау, оны сараптау мен тиімді пайдалана білу. Мысалға, телевизор шығаратын фирмада күнделікті неше телевизор шығарылғаны, сынғаны, дұрыс жіберілмегені, кім жауапты болғаны туралы ақпарат жиналып отырады. Аталмыш әрекет тек кінәлі адамды ғана емес, бұзылу себебін анықтауға, келешекте оған жол бермеуге септігін тигізеді.
4. *Сапаға негізделген басқару.* Өндіріс процесінде қатаң бақылау, нақты ақпаратқа сүйену - тауардың санына сапасы сай болуына жол ашады.
5. *Өндіріс барысына үнемі басшылықтың қатысуы.* Өндіріс барысында туындаған қайшылықтарды шұғыл түрде шешу мәселелері пайда болу дәрежесіне қарай, жапондықтар, негізінен бас кеңсені өндіріс орнының өзінде орналастырады. Аталмыш тәсіл қиындықтарды шешіп қана қоймай, жаңашыл идеялар мен тәсілдер ойлап табуға қызмет етеді.

6. *Тазалық пен тәртіпті сақтау.* Жапондық тауарлардың жоғары дәрежесінің кепілі - тазалық пен тәртіпті қатаң сақтау болып табылады. Осыған сәйкес, тауар дәрежесі жоғарылайды, өндіріс орныдарында жұмыс тез жүреді [6,326.].

Қорытындылай келе айтатынымыз, 1950-жылдардан бастап құлдыраған жапон экономикасының тез қарқынмен дамуы мына факторларға байланысты:

1. Елдегі ғылыми-зерттеу саласының дамуы, ескі зауыттық құралдардың жаңамен алмастырылуы. Өндірістің тиімді техниканы, технологияны пайдаланудың және еңбекті дұрыс ұйымдастырудың негізінде дамуы. Жапония біртіндеп экстенсивті даму жолынан бас тартып, интенсивтік дамуы жолына түсті.

2. Қатаң түрде жұмысшы табын қанау, эксплуатациялау өндіріс орындарында айқын байқалды.

3. Жапон экономикасын қайта құруда маңызды рөл атқарған – мемлекеттік-монополистік капитализмнің енгізілуі. Қоғамның даму үрдісінде мемлекет бақылаушы реттеуші қызмет атқаруымен қатар, монополистік капитализмнің дамуында мүдделі болып қана емес, шешуші рөл атқарды.

4. Жапония өндіріс орындары импорттық шикізатты өңдеуге, ақырғы өнім шығаруға және жоғарғы технологияларды дайындауға мамандандырылуы [7,167б.].

Яғни, осы факторлар әсерінен Жапонияда аз уақыт ішінде жеңіл өнеркәсіп, металлургия, мұнай-химия, автомобиль салалары дамыды. Ұзақ уақыт бойы соғыстан кейінгі жылдары Жапония технологияларды шетелдерден сатып алып отырды, лицензия түрінде, сонымен қатар аралас компаниялар құрылды және Жапония көпұлттық зерттеу жобаларына қатысып отырды. Ғылыми-зерттеу саласына мемлекет тарапынан бөлінетін қаржы көлемі

ұлғайды. Қазіргі кезде Жапония экономикалық әлеуеті бойынша капиталистік әлемде АҚШ-тан кейін екінші орын алады.

Қолданылған дереккөздер тізімі

1. Бок ЗиКоу. Экономика Японии. Какая она? –М.: Экономика, 2002
2. Волгин Н.А. Японский опыт: Решения экономических и социально– трудовых проблем. – М.: Экономика, 1998
3. Мировая экономика: учебник для вузов. – 2е изд., перераб. и доп. –М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2004
4. Алексеев В.В. Экономика Японии/ 2-е изд., исправленное. –Москва: МГИМО – Университет, 2006
5. Оучи У. Методы организации производства: японский и американский подходы. М.: Очерки Новой истории Японии М., 1956
6. Вахрушев В. Принципы японского управления. –М.: Прогресс, 1992.
7. «Японское чудо» и советская экономическая реформа: японские предложения по реформе экономики в Советском союзе / Под .ред. Хидэдзо Инаба, Сэйдзи Цуцуми. – М.: НИЦ «Шелковый путь». 1991.

УДК 314.5(4/5)

ӨНІРЛЕРДІ ДАМУ БІРТУТАС БАҒДАРЛАМАСЫН ҚҰРУ МӘСЕЛЕСІ

Елеусіз Айзада Қанышқызы

miss.sinty@mail.ru

Л.Н.Гумилев атындағы ЕҰУ, Халықаралық қатынастар факультеті,

«Аймақтану» мамандығының студенті, Астана, Қазақстан

Ғылыми жетекшісі – Б.Қ.Қилыбаева

“Өңірлерді дамыту” мемлекеттік бағдарламасын құру туралы мәселе 2013 жылдың мамыр айында Қазақстан Республикасы Өңірлік даму министрлігі өңірлік саясат департаментімен ұсынылған болатын. Жалпы “Өңірлерді дамыту” мемлекеттік бағдарламасы Қазақстан Республикасы Президентінің 2011 жылғы 21 шілдедегі № 118 Жарлығымен бекітілген Елдің аумақтық-кеңістіктік дамуының 2020 жылға дейінгі болжамды схемасын, Қазақстан Республикасы Президентінің 2011 жылғы 28 қаңтардағы Қазақстан халқына «Болашақтың іргесін бірге қалаймыз!» және 2012 жылғы 27 қаңтардағы «Әлеуметтік-экономикалық жаңғырту — Қазақстан дамуының басты бағыты!» атты жолдауларын іске асыру жөніндегі жалпыұлттық іс-шаралар жоспарын іске асыру шеңберінде әзірленген. Өңірлердің перспективада өзекті әлеуметтік-экономикалық проблемаларын шешу мақсатында “Өңірлерді дамыту” мемлекеттік бағдарламасы бекітілді. Бағдарламаны әзірлеуге және іске асыруға жауапты мемлекеттік орган Қазақстан Республикасы Өңірлік даму министрлігі болып табылады. Бағдарламаның негізгі міндеттеріне өңірлердің әлеуметтік-экономикалық дамуын шектейтін жүйелі проблемалары мен факторларын анықтау және оларды жою үшін жергілікті атқарушы органдар іс-қимылдарының тиімді тетігін әзірлеу, Астана, Алматы, Шымкент, Ақтөбе және Ақтау қалаларында орталықтары бар агломерацияларды басым дамыту арқылы өңірлік және әлемдік нарықтармен ықпалдастырылған ұзақ мерзімді экономикалық өсу орталықтарын қалыптастыру, ауылдық аумақтарды дамыту және бәсекеге қабілеттілігін және халықтың экономикалық әлеуеті мен қоныстандыруды ұтымды кеңістіктік ұйымдастыру үшін өңірлерді қаржылық қолдау жатады.[4]

Қазіргі уақытта өңірлік саясатты одан әрі дамыту мақсатында мемлекет өңірлерінің бәсекеге қабілеттілікті өсіретін және өңірлерді бірқалыпты дамытатын ашық механизмдер жасауға негізделген бәсекеге қабілеттілік сараптамасын жүргізу жоспарлануда . Аймақтық